

הלכות שבת סימן שפ

באר הגולה נא

ח השבת הנקרא
סימן ר"ט שם י"ח
בגמרא סי' כ' ה'י
משמע דף ג'
בבבא דמס' (א) כ'
ריסק

בו מועיל השכירות, (כד) ואפלו לזמן מרבה: ואינו יכול לחזור משכירתו (כה) עד (ס) שיתחיר הדמים (כ"י בשם רש"י פרק הדר): ז"א ששכרו מהאינו יהודי (י) לזמן ידוע, (כו) לקשיקלה הזמן צריך לחזור ולשכור שנית, (כז) וצריך לחזור ולערב, דאין ערוב ראשון חוזר ונעור: ח"א ששכרו מהאינו יהודי (כח) לזמן ידוע (כט) ובתוף הזמן השפיר האינו יהודי דירתו לאחר, די בשכירות הראשון⁴⁵: ט' תמשה תדרים בחר, אחד שוכר מהאינו יהודי (ל) * בשביל פלם: י' אם שכרו ממנו (לא) בעל פרוח אינו מועיל, אף על פי שהיה רגיל להשכיר

באר היטב

(י) לזמן. נ"ל דאם שוכרין מאינו יהודי ומת והיה יורש אין מועיל מה ששכרו מן המוריש, דאז נתבטל השכירות וצריך לחזור ולשכור מן היורש, ט"ו וכ"כ הש"ו בסימן שצא ס"ק ג' ע"ש, ועי' סימן שפג, וכן פסק בתשובת חכם צבי סימן ו' ונתה ולא מטעמה, וכן נ"ל עקר, ודלא כמ"ש בתשובת שבת יעקב ח"ב סימן ז' דאין צריך לחזור ולשכור מן היורש: ומ"ש שם שכן

באר הלקה

קשקבל דמי, וקידוע דהוא גס' בן ברב מעתיק בבאור דברי רש"י; וגם למה לנו להשוות מחלוקת בין הגדולים, וגם דעת המגן אברהם הוא מן דבהשפיר לזמן אינו מועיל תורת דמים, וכמו שפכת באלה רבה שהמגן אברהם חולק על הש"ו בזה, ודלא כמו שפכת בתוספת שבת שדעת הש"ו ומגן אברהם אחת היא, והוא הפוך מפשטיית דברי המגן אברהם⁴², וכבר השיגו על התוספת שבת ה"בית מאיר וצ"ע אלמגים וזוהו עליו פכריבא ונתרו אפס לטעמן בתחלה בעלת שבת ויראה מה שחדש עליו המגן אברהם, אכן קשה השפיר סתם, דעת הפוסקים שאחר שבת ראשונה יכול לחזור, שיכול העכו"ם לומר לא השכרתי אלא על שבת אחת, אכנס פלזמן שלא חזר עומד השכירות בתקפו, ובה מ"ר השלחן ערוך: * בשביל פלם. מלשון זה משמע לכאורה דזקא קשערכו מתחלה בחדו, אז אמרינן דנעשה ממילא אחר כך שלים בשביל פלם, וכן משמע קצת מרש"י דף ס' דבור המתחיל 'מה מערב' וכו', אכן באמת זה אינו, כמבאר ברמב"ם וסמ"ג ועבודת הקדש המתחלה שוכר (אחר כך מערב⁴¹), ואף שאחר הוא השוכר, מהני לבלם, והינו משעם דעל פלפלים כ"ר נשפר רשות העכו"ם לישאל אחר ולכן אחר כך להקעוב יחי: ואדרבה, לבחילה אין לעשות הערוב קדם השכירות, כמו שכתבנו בבאור הלכה

עד שישכור ממנו. כתב הש"ו: אם שכר מעכו"ם ומת והיה יורש, אין מועיל מה ששכרו מן המוריש, דאז נתבטל כח השכירות, דהא אפלו בחייו מצי' למהדר בה וכו', עד כאן לשונו. וזהו לשיטתו לעיל שכתב בסעיף ו' דאפלו בתוף זמן יכול לחזור, אבל לפי מה שהסכימו האחרונים שם דבתוף הזמן אינו יכול לחזור בשום ענין, אם כן אפלו מת לא נתבטל השכירות ואפלו היורש עומד ומוחה, וכן כתב האלה רבה (כס) ועוד הרבה אחרונים. מיהו, בשכר ממנו סתם ומת, (ט) מסתבא דנתבטל ממילא השכירות, ודבר הש"ו: ואפלו אם היורש יאמר שמתרצה במה שעשה אביו, מסתבא דלא מהני עד שיתחיר וישכור ממנו: (כז) וצריך לחזור ולערב⁴³. דמפיון שנתבטל השכירות (כ) ממילא נתבטל הערוב, דאין ערוב מועיל במקום עכו"ם, ולא אמרינן אחר כך דששכרו מהעכו"ם והא ערוב הראשון חוזר ונעור: ח (כח) לזמן ידוע. מלשון זה משמע (כט) דאם שכר ממנו סתם והשפירו לאחר, צריך לשכור מהשוכר השני⁴⁶: (כט) ובתוף הזמן השפיר וכו'. (כט) והוא הדין אם מכר לאחר; והטעם, דשכירות לזמא נמי ממכר הוא, ואין יכול למכר הזכות שנתן כבר לאחר. (ל) ויש מחמירין במקר: ט (ל) בשביל פלם. הינו, שאין צריך פל אחד ואחד לשכור ממנו, אלא כיון ששכר אחד⁴⁹ מהן (לא) ממילא התרו פל⁵⁰: י' (לא) בעל פרוח וכו'. פרוש,

שער הצינור

(כ) דקדם שבת הראשונה אי אפשר לחזור בשום ענין ואפלו אם ירצה להחזיר לו דמיו, שהרי השכיר לישאל וקנה, מן פכת הב"ח, ואלה רבה גס' בן הספיד לודעת; ודעת המגן אברהם, דקדם שבת ראשונה אם עדין לא החזיק הישאל בהטעו יכול העכו"ם לחזור אם תחזיר לו הדמים, ומכל מקום נראה דהספיד על הב"ח ואלה רבה לא הפסיד: (כג) מן משעם במה אדם כלל עה דקאי אלאחר שבת ראשונה, בזה צריך תורת דמים, ואף על גב דיש פוסקים דקדם שבת ראשונה מניי' הרמ"א, לא דמפיון דברי רש"י ואלה רבה תנ"ל: (כד) ביח ואלה רבה וצ"ע אלמגים וקנה⁴⁷, וכמו אחרונים קתבו דגם פנת המגן אברהם ב"הוא: (כס) וק"ש לולו וביית מאיר ושבתי יעקב ותיי אדם. ומה שהביא הש"ו ר"איה ממערב, דחזר דכריו: (כו) ומכל מקום גם זה אינו ברור לפי דברי רמ"א בסעיף ה', דכל זמן שאינו מחזיר הדמים אינו יכול לחזור, אם כן אפשר אפלו במת, פלזמן שלא בא הדמים בתורה להישאל עדין השכירות במקומו עומד, וגם באלה רבה מסתפק אפלו בסתמא, עין שם, ומכל מקום אין להקל בסתמא מאחר שרובים חולקים על דברי הרמ"א שם, כמו שכתבנו שם במשנה ב"הוא: (ס) ומה שהקשה המגן אברהם על דין⁴⁴ כבר תרצו האחרונים, והעסקנו לקמן בסימן שפג, עין שם: (כז) וכן פתבו הפריימדיים והתיי אדם וסובבין מקום אין זה ברור כל כך, דאפשר דכיון דאפלו בסתמא צריך להחזיר דמים וקבלא תורת הדמים אין יכול לחזור, אפשר דאין בכחו להשפיר; וקצת ראה לזה, דהרי להפוסקים דאפלו השפירו לזמן יכול לחזור אם תחזיר הדמים, ובעל פרוח מפרש הכא הטעם משעם דהא לא תחזיר הדמים עדין, וכמו שכתב הג"א, ואם כן הוא הדין לענין סתמא, ומדברי המחבר דנקט 'אם שכרו לזמן ידוע' אין ראה, דאפשר מלמא דפסיקא נטט, ובהו אין יכול לחזור אפלו אם תחזיר הדמים, מה שאין כן בסתמא וכנ"ל, ומכל מקום לדינא נראה דיש להחמיר בזה, דהרי הרבה אחרונים חולקים וסובבין דבסתמא יכול לחזור אפלו בלא תורת דמים: (כט) אלה רבה ותיי אדם: (ל) מרובי נבי עקיבא אינן בשם התקם צבי⁴⁷, ובפריימדיים נשאר בזה בצדד עינ⁴⁸, ולכתחלה בודאי נכון בזה להחמיר לשכר מהלוקח: (לא) מן משעם ברמב"ם וסמ"ג ורשב"א בעבודת הקדש, ובגמרא הר"ף והרא"ש פ"ש"ס אחר שוכר לבלן, ואפלו לגרסתנו על ידי כלם' וקפירוש רש"י בשביל פלם, אפשר גס' בן דמודים דאין צריך להיות שלים בשביל פלם, אלא דעל ידי שכירותו ממילא נפרים פלם אף שלא ערכו הישראלים בניהם מתחלה. ועין באור הלכה:

(א) עין לעיל דף רמח עמוד ב (אות א).

הלכות שבת סימן שפב

מקום: לא (לב) **לאַבל מאַשטו** (לג) *או משכירו ולקטו שוכרים (לד) **אָף-על-פי** שהוא מוחה (והשכיר (לה) של שכירו ולקטו של בעל-הבית הוא בשכיר בעל-הבית בעצמו) (ריב"ש סימן תכז): **לב** אם אינו רוצה להשפיר, יתקרב לו (לו) **אַחַד מבני החצר עד שישאיל לו רשותו שיהא לו רשות (ו) (לז) להניח בו שום דבר, (לח) הנהיה לה בשכירו ולקטו, (לט) ימשיך שלא מדעת האינו-יהודי. י"ג** או אומרים (מ) שאינו צריך להשפיר, (מא) **אַלֵּא** (מב) **נותר ערובו ודיו: יג** *אם יחד לו מקום בפית שמשאיל לו, *מיון שאינו פשוטו ככל הבית (ט) (מג) **לא מהני: יד** *שכרו משכירו ולקטו לזמן, (מד) **אָף-על-פי** שסלקו תוך הזמן להיות שכירו ולקטו, (מה) **מתרים עד תם הזמן. אַבל אם שכרו ממנו סתם, (מו) מיון שסלקו נתבטל השכירות:**

באר היטב

באחד מהדרכים שנקרא נקנה בהם, מ"א: (ח) **לא מהני**. ודוק פשאי לאינר יהודי רשות להשתמש במקום השקלא, אבל אם יש לאינו-יהודי רשות להשתמש שם הו' פשוטו, ב"ח, מ"א:

משנה ברורה

אין יכולין לתן שכירותו לרשותו (לז) להניחו לפניו על השלחן [נאפלו עכו"ם שהיה רגיל עד פה להשפיר לו רשותו] ולומר לו 'הרי לך שכירותך בעד רשותך, שיהא לנו רשות לטלטל בחצרך לשנה כמו מלפנים'. (לג) **ואף-על-גב דלגבי ערוב איכא מאן דאמר בסוף סימן שסז, דבערוב אם רגיל לערב ואינו רוצה עכשו, כאין ונוטלין ממנו בעל-כרחו? (לד) הקא שאני, דאין מרמין עכו"ם לישאל לענין כפייה דבר-מזונה:** **י"א** (לב) **אַבל מאשטו**. והוא הדין (לס) **מאחד מבני-ביתו: (לג) או משכירו** (לד) **ואלקטו**. פרוש (לו) **שכיר, לעבודת כל השנה**, 'לקטו' לימות הקציר: **י"ג** (לד) **אף-**

באר הלכה

כריש הסימן דבור הפתחיל צריך שישכירו, עין שם: * **או משכירו ולקטו**. עין במשנה ברורה. ועין בעצמ' אלמגים אות כג בסעיף י' שכתב דבעין דוקא שיהיה לו לשכירו ולקטו רשות להשתמש בביתו⁶¹ או בחצרו⁶¹, הא לא הכי לא. עין שם: * **אם יחד לו מקום וכו'.** בבית יוסף מבאר דהנה דוקא שקמנו בפרוש מלהשתמש בכל הבית, אבל כל-זמן שלא מנעו בהרוא, אף-על-גב שהרשה לו להניח פלוי בנות אמת, אמרין שדעתו של עכו"ם הנה להרשותו גם-כן בשאר מקומות, עין שם והב"ח חולק עליו כנה וקפידו עמו האלה רבה והט"ו: * **אם פשוט שאינו פשוטו וכו'.** אבל אם הרשהו בכל הבית הו' פשוטו. ואף

על-פי שהוא מוחה.⁶² מיון (ל) **דמעקר הדין אין דירתו אוסרת, אלא כדי שלא ילמד ממעשיו, הקלו בה להיות אפלו שכירו נחשב לענין זה כבעל-הבית.** וכתב הגר"א בבאורי, דנהו רק לדעה הראשונה שבסימן שסז, אבל לדעת יש אומרים שם, גם באשטו אינו יכול לשכור ממנה⁶³ (לס) אם הבעל מוחה בה בפרוש שלא תשפיר: (לה) **של שכירו ולקטו.** והנהו (לט) **כשיש לו להשכיר רשות לקחת שכירו** (לו) **שהיה לו רשות להשתמש בכל הבית**,⁶⁴ דאז הוי לה שכירו גם-כן פאלו הנה שכיר של בעל-הבית: **י"ב** (לו) **אחד מבני החצר.** הוא הדין (מ) **אפלו שלא מבני החצר, ואורחא דמלתא נקט:** (לז) **להניח בו שום דבר.** וקונה אותו המקום⁶⁵ (מא) כמה שהיה בו שום חפץ⁶⁶ בערב-שבת, (מב) **ולדעה הרבה פוסקים מהני אף-על-פי שסלקו אחר-כך משם, מיון שכבר קנה אותו המקום להניח בו כשיצאה:** (לח) **דנהיה לה וכו'.** מיון שיש לו שותף עמו ברשותו: (לט) **וימשכיר וכו'.** אבל בלא שכירות לא יועיל, (מג) **דלא עדיף הישאל העומד במקומו ממנו.** ולא דמי לחמשה שרונים בחצר, המבאר בסעיף ט דשכירות אחד מהן די לכלם שאני הקם, שאותו האחד על-כ"פנים שכר מהעכו"ם, מה שאין פן הקא שהיה רק בשאלה ממנו אינו מועיל, דלא התירו חכמים בעכו"ם רק בשכירות, ולא מהני בכאן שאלתו רק שיהיה עומד במקומו להשפיר בשכירו ולקטו וכאחד מבני-ביתו: (מ) **שאינו צריך להשפיר.** סבירא לה לדעה זו (מז) **דלאו דוקא שכירות מתיר בעכו"ם, הוא הדין שאלה, וממילא שאלתו מועיל בעד כלם כמו בההיא דסעיף ט⁶⁷** לענין שכירות, ועל-כן די כמה שנותן בערוב עם שאר בני החצר: (מא) **אַלֵּא וכו'.** וליכתחלה (מה) **וכן לחש לסבא הראשונה**:⁶⁸ (מב) **נותר ערובו ודיו.** לכאורה משמע דלא צריך לערוב אלא כשהוא מבני החצר⁶⁹, וכמו שמרבי המחבר, אבל בחדושי הרשב"א משמע דאפלו אינו דר בחצר הצריכהו חכמים לתן חלק בערוב⁷⁰ משום האי בית של עכו"ם, דחשבינן לה כאלו דר שם: **י"ג** (מג) **לא מהני**.⁷¹ והאחרונים (מו) **וקפידו לדניא, דהא דלא מהני יחדו מקום הנהו דוקא פשאי לו רשות להשתמש באותו מקום שיחד לו וכלל⁷²** וגם אינו יכול לסלקו, ואם-כן תו לא הוי פשוטו מיון שאין לו שכירות עמו, אבל כשיש לו רשות להשתמש במקום שיחד לו או שיש לו רשות לסלק את הישאל⁷⁴, אם-כן עדין יש לו שכירות עם הישאל והו' פשוטו: **י"ד** (מד) **אף-על-פי שסלקו תוך הזמן.** השעם, דחשבינן אותו השכירות כאלו שכרו מהבעל-הבית, מיון שחשב פאלו עשה ברשותו: (מה) **מתרים עד תם הזמן**.⁷⁵ והוא הדין כשמת השכיר ולקט, פן כתבו חיי-אדם ושאר אחרונים: (מו) **מיון שסלקו נתבטל וכו'.** דהרי בסתמא (מז) יכול לחזור אחר שבת ראשונה מתי שיצאה, וכמו שכתבנו בסעיף ו, וליקה אין פח בשכירות כנה רק כלי-זמן שהוא שכיר ולא אחר-כך:

שער הציפור

(לב) ב"ח. וכתבו, דאם היה מקבל דמי השכירות כדו הו' לה רצון, דתלוהו וזבין מיון פיון דקבל דמי, ובעיה זכני, פדיו: (לג) **עין בהגר"א ובמאמר-מרדכי, ודוק: (לד) ה"ו.** ובתוספת שבת ובעצ' אלמגים כתבו דבלא הכי אי אפשר שיועיל בעל-כרחו כנה, דכל עקר תקנת השכירות הנה כדי שלא יזדו עמו ומשום דעכו"ם לא מוזר, ואם מהני בעל-כרחו מה הועילו חכמים בתקנתן: (לס) **תוספות ס"ה עמוד ב דבור הפתחיל דלא:** (לו) **רש"י.** והוא הדין שאר משרתיו (רמב"ם): (לז) **אחרונים.** ולא העמקתי דבני אשתו השכירו ולקטו, משום דאחרונים חזרו בדעת השלחן עירון, עין ט"ו ותוספת-שבת והגר"א וצ"ח אלמגים: (לח) **והיה דטורחין** [וא דלחמן בר ריסקין] שלא רצה להשכיר ואפלו הכי קאמר הגמרא דשוכרין מאשתו, מירי שלא מוחה על-כ"פנים בהרוא: (לט) **חיי-אדם בשם בית-יוסף סוף סימן שצא:** (מ) **לבוש חיי-אדם:** (מא) **מגן אברהם ח"א:** ועין חיי-אדם: (מב) **עין בית-יוסף ואלה רבה ושי"א:** (מג) **בית יוסף ורובש:** (מד) **בית-יוסף:** (מה) **אלה רבה והגר"ו ושלחן-עצ"ש ששים חיי-אדם.** ודע, דאם אינו מבני החצר, לסבא הראשונה משמע פלבוש דצריך שכירות וגם ערוב, דחש לפרוש השני המבאר בבית-יוסף בדיעת הנמב"ם, אבל במאמר-מרדכי מפקפק כנה ומצד דאינו צריך לערוב, ובאמת פרוש שבבית-יוסף עקר בדברי הרמב"ם, וכן מוכח בחדושי הרשב"א לסבא זו, וכן פרש הגר"א וגאון-עקב, עין שם: (מו) **ב"ח ואלה רבה ותוספת-שבת והגר"א, ודלא בבית יוסף:** (מז) **ואפלו לפי מה שפרשנו שם בסעיף ו דבדברי הרמ"א דאפלו בסתמא אי אפשר לחזר אלא-אם-כן יחזיר הדמים, אפשר כנה גם הרמ"א מודה, דלא שנה הסבא שכתבנו שם במשנה ברורה סעיף קטן כה אלא כלי-זמן שהשכיר במקפו, אבל לא דנימא דלא נתבטל לתן לו הדמים אלא-אם-כן יקהה השכירות גם אפלו אחר סליחו או אחר מיתתו, וגם בלאו הכי הרבה חולקין על הרמ"א שם, כמו שכתבנו שם במשנה ברורה:**

הַלְכוּת שְׁפָת סִימָן שֶׁפָּב

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק לא]

לְעֵינֵי פְּסִיחַ בְּדַבְרֵי מִצְוָה⁵².

אחר בחצר יתכן שמוותר לשכור מהם, [ולענין שכירות מהממשלה או מהצבא או מראש העיר בזמנינו, יתבאר לקמן סי' שצא ס"ק יח, וראה מה שכתבנו בביה"ל (באן ד"ה א), ובהמשך הסימן].

52 ראה מה שהבאנו לעיל (סי' שסו ס"ק טו) בגדר כופין לדבר מצוה בישראל.

[משנ"ב ס"ק לד]

אָף-עַל-פִּי שֶׁהוּא מוֹחֵה⁵⁸.

[משנ"ב ס"ק לב]

אָבֵל מְאֻשְׁתָּהוּ⁵³.

58 ואף לפי מה שביארו האחרונים [הובאו בשעה"צ ס"ק לד] בטעם שאי אפשר לערב בעל כורחו, משום שעיקר תקנת השכירות היתה כדי שלא ידור עמו ומשום שהנכרי אינו רוצה להשכיר, ואם יהיה אפשר לשכור ממנו בעל כורחו מה הועילו חכמים בתקנתם, מ"מ מועיל לשכור מאשתו ומשכירו ולקטו בעל כורחו. ובטעם הדבר כתב השו"ע הרב (סי' ד'), שפעמים גם השכיר אינו מסכים להשכיר, ויצטרך הישראל לצאת משם, ולכן הקלו שדין השכיר כבעל הבית להשכיר במקומו.

53 ואם שכרו מבעל הבית וחזר בו, ואשתו אומרת שתהיה השכירות קיימת, כתב החזו"א (א"יח סי' צט ס"ק יא) שנחשב לשכירות בעל כורחו ואינו מועיל, אלא צריך לשכור מחדש מאשתו, ותקבל את הכסף לידה.

[משנ"ב ס"ק לג]

או מְשֻׁכְּרִי⁵⁴ וְלִקְטִי⁵⁵.

[משנ"ב שם] אָבֵל לְדַעַת יֵשׁ אוֹמְרִים שָׁם, גַּם בְּאֻשְׁתּוֹ אֵינּוּ יָכוֹל לְשַׁכֵּר מִמֶּנָּה⁵⁹.

54 ואף שהוא ישראל, כתב העצי אלמוגים (ס"ק יט) ששוכרים ממנו בפחות משה פרוטה, משום שנחשב כאילו שוכרים מבעל הבית הנכרי. והחזו"א (א"יח סי' פב ס"ק ט ד"ה כששוכרין) כתב, שכששוכרים משכיר ולקטו צריך לשכור דוקא בכסף אף שאין כאן חלות שכירות כלל, ונשאר בצ"ע בזה.

59 וביה"ל לעיל (סי' שסו ס"א ד"ה ויש אומרים) כתב, שכיון שהשו"ע הביא דעה ראשונה בסתם ודעה שניה בשם יש אומרים, משמע שסובר לעיקר כדעה הראשונה שאשתו של אדם מערבת לו בעל כורחו אפילו באינו רגיל, ואם כן לדעת הגר"א שדימה דין עירוב בעל כורחו לשכירות בעל כורחו, העיקר כדעה הראשונה שהביא המשנ"ב שאפשר לשכור מאשתו בעל כורחו.

55 וכן אם הם גרים באותה חצר, אלא שבעל הבית ייחד להם בית מסוים לדור בו, אי אפשר לשכור מהם. וראה בביה"ל להלן (סי' ד"ה ועדיין) שהאריך בזה.

[משנ"ב שם]

'שְׁכִירִי', לְעִבּוּדַת כָּל הַשָּׁנָה⁵⁶, 'לְקִיטוֹ' לִימּוֹת הַקְּצִיר⁵⁷.

אמנם בביה"ל שם כתב, שיתכן שיש להחמיר כדעה השניה שבאינו רגיל אין אשתו מערבת אלא שלא בידיעתו ולא בעל כורחו, ונשאר בצ"ע לדינא. [נמ"מ לענין שכירות יתכן שאפשר לצרף את סתימת לשון הפוסקים שכתבו שאשה מערבת בעל כורחו, ולא תלו דין זה בדין עירוב].

56 ואף בישיבה שחנתה בבקעה שאינה שלה, ונכרי נמצא עמהם, כתב החזו"א (א"יח סי' פב ס"ק לג) שאפשר לשכור משכירו ולקטו של הנכרי, ואף על פי שאין הנכרי בעלים לענין קנין, נחשב הוא בעלים לענין דירה, ודי לשכור ממנו אף ששום חלות קנין לא חלה על ידי זה.

[משנ"ב ס"ק לה]

כְּשֵׁיִשׁ לֹא הֶשְׁכִּיר רְשׁוֹת לְקַחַת שְׁכִירִי⁶⁰ שְׁיִהְיֶה לוֹ רְשׁוֹת לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָל הַבֵּית⁶¹, דָּאֵז הָרִי לֵה שְׁכִירִי גַם-כֵּן כְּאֵלוֹ הֵנָּה שְׁכִירִי שֶׁל בַּעַל-הַבֵּית⁶².

57 ולענין שוטר העיר שהיה בזמנם, כתב החזו"א (שם ס"ק ט) שנהגו לשכור ממנו. ואין זה מטעם שכירות מהמשכיר, שהרי הקרקעות לא הופקעו מהיחידים למושלים, ואף השוטר אינו שליח לשכירות זו, אלא משום שהשוטר נחשב לשכירו ולקטו של הנכרי, כיון שיש לו רשות בכל חצר לצורך הממשלה וליכנס שלא ברשות, ונמצא שהוא עצמו נחשב כשאל מקום, ששוכרים ממנו.

60 ובמקומות ציבוריים כבתי הארחה וכדומה, שהנהלת המקום שוכרת פועלים לנקות ולשרת את האורחים, כתב בספר חכמת הלב (פ"ו ס"ט) שהפועלים נחשבים לשכירים ולקטים של האורחים ואפשר לשכור מהם, כיון שיש לפועלים רשות להניח את כלי עבודתם בחדרי האורחים.

הוסיף, שאפשר לשכור ממנו גם את רחובות העיר, כיון שיש לו רשות להשתמש שם בעצמו, וכן לעכב על העוברים לצורך [ולכן מועיל לשכור מהשוטר אפילו שיש שם נכרים רבים], אבל אי אפשר לשכור מסתם נכרי הדר ומשתמש ברחוב, משום שדין הנכרי הוא רק כשותף ויצטרך לשכור מכל הנכרים שמתמשים שם. ולפי זה כתב שהשכירות תועיל רק לזמן שהשוטר על משמרתו, וכשיעבור ממשמרתו בטלה שכירתו, ונשאר בצ"ע. אמנם בס"ק לד כתב, שנהוג להקל שמועילה גם לאחר שכבר עבר ממשמרתו.

61 ובביאור הגר"א כתב, שיכולים לשכור משכירו של השכיר שיש לו רשות להניח כלים של אדונו.

[ביה"ל ד"ה אה]

שְׁיִהְיֶה לוֹ לְשַׁכֵּרוֹ וְלִקְטוֹ רְשׁוֹת לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּבֵיתוֹ⁶³ או בְּחִצְרוֹ⁶⁴.

63 וכן כתב החזו"א (א"יח סי' פב ס"ק ט ו-לד) שדוקא כששכיר נחשבים כשכירו ולקטו של בעל החצר ואינם אוסרים, ואם יש נכרי

המשך בעמוד הבא

הַלְבוּת שְׁפַת סִימָן שֶׁפַּ

ביאורים ומוספים המשך

מקום אינו משום שעל ידי זה הוא נעשה שכירו ולקטו, אלא מדן שכירות, וכנ"ל בשם הב"י, וזהו שכתב המשנ"ב שהטעם שמועיל מה שרק אחד מהם שאל מקום הוא כדין המבואר בסעיף ט שאחד מבני החצר יכול לשכור בשביל כולם. אולם שיטת החזו"א (הנ"ל) שהוא מדן שנעשה על ידי זה שכירו ולקטו, ולכן הוא יכול לערב גם את דירת הנכרי. ובגדר הדבר כתב רבינו יהונתן (עירובין יט, ב בדפי הרי"ף ד"ה ניויל), שעל ידי שהנכרי משאל מקום לישראל נחשב שהישראל שכר את ביתו של הנכרי, ובכך נעשה הוא הבעלים על דירת הנכרי, ומתיר אותה בעירוב שעושה עם בני החצר. [וראה עוד בקהלות יעקב עירובין סי' יט אות ז].

[משנ"ב ס"ק מא]

ולכתחלה נכון לחש לספקא הראשונה⁶⁸.

68 עיצה מעשית להתיר את רשות הנכרי [או ישראל מחלל שבת בפרהסיא] שלא מדעתו, היא בספר חכמת הלב (פ"ו בינת הלב לסי"ב) שאחד משכני הנכרי יפקיד אצלו מפתח, ויבקש ממנו שישמרנו עבורו, שנמצא שהנכרי השאל לישראל מקום בביתו לשמור את המפתח, ונעשה הישראל לשכירו ולקטו שיכול להשכיר [ולדעת הי"א לערב] את רשות הנכרי שלא מדעתו.

[משנ"ב ס"ק מא]

אָלָא כְּשֶׁהוּא מְבַנֵּי הַתְּצָר⁶⁹.

69 בספר בינת שמחה (עמ' שט אות מב) הקשה, שהלא לפי מה שנתבאר לעיל (ס"ק מ), מה שמועילה שאילת מקום לדעה זו הוא משום שחשוב כאילו שכר את הרשות בשביל כולם, ואם כן הלא מי שאינו מבני החצר אינו יכול לשכור את הרשות. ובהכרח מה שמועיל גם אם אינו דר כאן הוא משום שעל ידי ששאל את המקום נדון כאילו הוא דר שם, ומערב על דירה זו, ואם כן ודאי שצריך ליתן חלק בעירוב.

[משנ"ב שם]

דְּאֶפְלוּ אֵינּוּ דְרִי הַתְּצָר וְהַתְּצָרִים לְתַן חֵלְקֵי בְּעִרּוּב⁷⁰.

70 משום שעל ידי שאילתו נחשב כאילו הוא הבעלים על דירת הנכרי, ולכן אף שאינו דר בחצר נחשב כאילו הוא דר שם. וכדעה זו הסיק החזו"א (א"ח סי' פב ס"ק כח-כט).

[שוע"ס"ג]

אם יחד לו מקום בבית שמשאיל (71).

71 היינו כשייחד לו חדר שלם לעצמו, אבל אם ייחד לו מקום מסוים בחדר, ולבעל הבית יש רשות להשתמש בשאר החדר, כתב החזו"א (א"ח סי' צ ס"ק לו) שאין זה נחשב לייחוד מקום.

[משנ"ב ס"ק מג]

לֹא מִהֲנִי⁷².

72 בביאור הדברים כתב החזו"א (א"ח סי' פב ס"ק ד), שמהות השכירות היא שעל ידי שמתערב עם רשות הנכרי הפקיעו חכמים את דירת הנכרי ועשו אותה כדיר של בהמה, ומטעם זה צריך המשך בעמוד הבא

ולקטו גרים בחצר זו, אבל אם הם גרים בחצר אחרת של אותו בעל הבית, אינם יכולים להשכיר חצר זו. וביאר בספר בינת שמחה (עמ' רחצ), שאין כונת החזו"א למגורים ממש אלא לזכות שימוש. ובגדר ההיתר ראה מה שכתבנו במשנ"ב לעיל ס"ק מג.

64 דין זה חזר הביה"ל והביאו לקמן (סי"ד ד"ה ועדיין), אלא ששם גרס 'שיש לו רשות להשתמש בבית ובחצר אדונו, ומשמע שצריך רשות לבית ולחצר, ולא די ברשות לחצר בלבד. ובשורת נפש חיה (סי' ל) הסתפק בזה, ונשאר בצ"ע [והשו"ע הרב סי"ד כתב שמועיל לשכור משכירו ולקטו, ובסוגריים הוסיף 'שבביתו']. ומדברי החזו"א (שם ס"ק ט) משמע שגם אם שאל רשות להניח חפצים בחצר [ולא בבית] נחשב שכירו ולקטו, ויכול לערב או להשכיר את חלקו של הנכרי שלא יאסור על בני החצר [ראה בספר בינת שמחה עמ' רכב]. ומטעם זה כתב בקונטרס תקנת העירוב (סי' ה) בשם הגר"ם קרליץ, שבידעבד יש סמך לשכור את דירות הנכרים מגזבר העיר במקום שיש לעירייה מוני מים בבנינים, שהם בבעלות העירייה ומשמשים רק את גזברי העירייה לצורך גבייתם, וחפצים אלו אינם עומדים לשימוש הדיירים, ולפיכך נחשב בזה שיש לגזברי העירייה שימוש של הנחת חפצים בבנינים והם שכירים ולקטים של התושבים, וכיון שאפשר לשכור מראש העיר את כל החצרות, לא יאסור הנכרים את הטלטול ברחובות.

[משנ"ב ס"ק לח]

יְקוּנָה אוֹתוֹ הַמְּקוֹס⁶⁵ בְּמָה שֶׁנִּתְּיָת בּוֹ שׁוֹם תְּפָץ⁶⁶.

65 דעת החזו"א (א"ח סי' פב ס"ק לג) שאין צריך קנין, ודי במה שנותן לו רשות להניח שום חפץ. והקשה על דעת הבי"י (ד"ה ומ"ב) שכתב שצריך קנין, שאם כן יצטרך לומר לו 'לך חזק וקני', ולא משמע כן בלשון הגמרא (עירובין סד, א) 'לקריב ליה ולשאל מיניה דוכתא'. והוסיף, שהבי"י לשיטתו שסובר שההיתר של שאילת מקום הוא מדן שכירות, ולכן צריך קנין, אבל לפי מה שהוכיח החזו"א (שם) שההיתר בזה הוא לא משום שמה שהרשה לו להניח חפצים חשוב שכירות רשות, אלא שעל ידי שאילת המקום נעשה כשכירו ולקטו והרשה כדר עמו, ולפיכך יכול הוא להשכיר או לערב במקומו, אם כן נעשה שכיר גם בלי קנין.

66 ואם אינו מניח שם חפץ, כתב הבי"י (ד"ה ומכל מקום) שמועיל, ובתנאי שיקנה את הקרקע באחת מהדרכים שרקע נקנית בהם, וכן כתב המג"א (ס"ק ח), וכתב החיי אדם (כלל עה נשמת אדם אות ה), שכוין שכתב הבי"י שצריך לקנות כדרך שקונים קרקע והיינו בכסף או בשטר או בחזקה, אם כן בשאילה שלא שייך לא כסף ולא שטר אפשר לקנות רק בחזקה, והיינו שיניח בה איזה דבר [כמבואר בשו"ע ח"מ סי' קצב ט"ט]. ולדעת החזו"א [בהערה] הקדמות] לא מועיל כאן משום קנין, אלא צריך שיתן לו רשות להניח חפצים.

[משנ"ב ס"ק מ]

הוא הדין שְׁאֵלָה, וּמְמִילָא שְׁאֵלְתוּ מוֹעִיל בְּעַד פְּלִם כְּמוֹ בְּהֵיא דְסַעֲפִי ט⁶⁷.

67 מלשון המשנ"ב שדימה דין זה לנאמר בסעיף ט, דייק בספר בינת שמחה (עמ' שט אות מב) שלשיטה זו מה שמועילה שאילת

הַלְכוּת שְׁפַת סִימָן שֶׁפָּב

ביאורים ומוספים המשך

שהשאייל לו, אין השכיר והלקיט יכול להשכיר או לערב את רשות בעל הבית, גם אם הוא משתמש יחד עם בעל הבית בכל הבית, ונשאר בצ"ע. ובספר בינת שמחה (עמ' רצט בהערה) פקפק בדיוק זה, ונטה לומר שגם החזו"א מודה שאם יכול להשתמש יחד עם הבעל הבית, נחשב לשכיר ולקיטו גם אם בעל הבית אינו יכול לסלקו.

[משנ"ב ס"ק מה]

מְתָרִים עַד תָּם הַקָּמָן⁷⁵.

75) ואם הבעלים מינה שכיר או לקיט לזמן מוגבל, הסתפק בשו"ת מהר"ם שיק (סי' קפב) האם יכול השכיר והלקיט להשכיר לתקופה ממושכת יותר ממה שמינהו, והחמיר בזה. והביא את דברי השו"ת חכם צבי (סי' ו'), שכתב שאם מת המלך הכל בטל ומבוטל גם אם הגזבר חי, אם לא שמינהו המלך החדש גם כן. והעיר, שמדבריו משמע שאם המלך החדש שב ומינהו לגזבר אין צורך לשכור מחדש, אלא השכירות הקודמת נמשכת, אפילו שהמינוי הראשון היה מוגבל רק לתקופת חיותו של המלך הראשון. וראה מה שהובא להלן (ס"ק מח) בשם החזו"א.

שדיווי ישראל יהיו מכח דיווי הנכרי, אבל אם לשכירו ולקיטו יש חדר מיוחד ואין הנכרי יכול לסלקו לחדר אחר, נחשבת דירת השכיר והלקיט לדירה בפני עצמה שאינה מעורבת עם דירת הנכרי, ולכן אין עירובו או שכירותו מתירים.

[משנ"ב שם]

הֵינּוּ דִּינָא כְּשֶׁאֵין לוֹ רְשׁוּת לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁיִּחַד לוֹ כְּלָל⁷³.

73) כן מבואר בפשטות לשון התוס' (עירובין סו, א ד"ה מערב) שכתב: "דאם ייחד הנכרי לישראל שהוא שכיר ולקיטו חדר אחד שלא יוכל הנכרי להשתמש בו, דהוי השתא הנכרי מסולק מישראל, ואין יכול לסלק ישראל" וכו'. ומבואר בדבריהם שכדי שיחשב יחוד מקום צריך שהנכרי לא יוכל להשתמש שם, וגם שלא יוכל לסלק את ישראל.

[משנ"ב שם]

או שְׂיֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לְסַלֵּק אֶת הַיִּשְׁרָאֵל⁷⁴.

74) ובשונה הלכות (סכ"ד) דייק מלשון החזו"א (או"ח סי' צ ס"ק לב), שבאופן שבעל הבית אינו יכול לסלק את שכירו ולקיטו מהמקום